

УДК 371.147: 811.111

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ (ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП, МОВНА СПЕЦІАЛЬНІСТЬ)

Т.В. Ларіна

Анотація. У статті представлена модель організації роботи з формування лексичних навичок студентів початкового етапу мовної спеціальності. Пропонується система вправ, використання яких сприятиме розвитку мовної компетенції.

Ключові слова: навички, вміння, лексична компетентність.

Аннотация. В статье представлена модель организации работы по формированию лексических навыков студентов начального уровня языковых специальностей. Предлагается система упражнений, использование которых способствует развитию языковой компетенции.

Ключевые слова: навыки, умения, лексическая компетенция.

Annotation. In the article the model of lexical competence formation of the future teachers is presented. The set of exercises to encourage the development of speech skills is given.

Keywords: skills, knowledge, lexical competence.

Постановка проблеми. Важко перебільшити важливість вивчення іноземних мов у сучасному суспільстві, зважаючи на розширення культурних та економічних контактів, інтеграцію українського суспільства до європейського співтовариства. Все гучніше лунають питання про якість мовної підготовки як у школі, так і у вищому навчальному закладі. Однією з стрижневих проблем освіти виступає формування полілінгвальної та полікультурної особистості з відповідним рівнем розвитку комунікативної компетенції. Навчити майбутніх фахівців спілкуватися іноземною мовою задля задоволення своїх професійних потреб, реалізації особистих планів, подальшого самовдосконалення – одні з головних завдань мовної освіти. Базовою складовою мовної компетенції виступає лексична, оскільки саме вона складає підґрунтя для здійснення ефективної комунікації, обумовлюючи автоматизм відбору та використання лексичної одиниці.

У теорії та практиці мовної освіти існує значний досвід розробки та впровадження ефективних методів, підходів і моделей іншомовного навчання: розвиваючий (Р.П. Мільруб), лінгвокраїнознавчий (Є.М. Верещагін), соціокультурний (В.В. Сафонова), особистісно-діяльнісний (І.О. Зимня). Значну увагу сьогодні приділяють комунікативній методиці (І.Л. Бім, Н.І. Гез, Ю.І. Пассов) як такої, що спрямовує оволодіння засобами спілкування на вирішення комунікативних завдань.

Особливості сучасного навчального процесу, специфіка опанування лексичного матеріалу, скорочення годин усної мовленнєвої практики, підвищення уваги до прийомів, вправ, технологій, що готують учнів до тестового контролю позначилися на значному відставанні у розвитку мовленнєвих вмінь і навичок, здатності учня взяти участь у діалозі та висловити власну думку з різних аспектів життя. Спостерігаються значні труднощі у відборі необхідних лексичних одиниць, складності у розширенні словникового запасу, одноманітність лексичного оформлення висловлювань студентів. Головним засобом усунення зазначених проблем вважаємо організацію інтенсивної роботи над мовними одиницями, актуалізацію особистісного потенціалу студентів, спираючись на когнітивні процеси опанування мовою. Відповідно, **метою** статті є презентація вправ і прийомів, які сприяють формуванню лексичних навичок і вмінь у студентів першого курсу мовної спеціальності з теми «Покупки».

Виклад основного матеріалу. Оскільки лексичні навички розглядаються як дії з мовним матеріалом, доведені до автоматизму внаслідок вправління, а вміння як здатність здійснювати мовленнєву діяльність в умовах міжкультурного іншомовного спілкування на основі здобутих знань і навичок, повністю зосереджуючись на смислі висловлювання, а не на мовних засобах, то про набуття лексичної компетенції (ЛК) можливо стверджувати лише за умови достатнього рівня їх сформованості. Вона розглядається фахівцями як здатність людини до коректного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, що базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості [2, с. 311]. Досягнення такого рівня опанування мовою забезпечується значною кількістю мовленнєвих вправ.

Презентуємо систему вправ, спрямованих на розвиток репродуктивної та продуктивної мовленнєвої діяльності студентів першого курсу мовної спеціальності в межах теми « Shopping».

Процес формування лексичної компетенції відбувається у три етапи:

1) етап семантизації лексичних одиниць і створення орієнтовної основи для наступного формування лексичних навичок;

2) етап автоматизації дій студентів з лексикою на рівні слова, словосполучення та понадфразовому рівні;

3) етап автоматизації дій студентів з лексичними одиницями на текстовому рівні [1, с.23].

Процес семантизації слова, що забезпечується виконанням переважно рецептивних, рецептивно-репродуктивних, мовних й умовно-комунікативних вправ, виступає базовим етапом розвитку лексичних вмінь і формування навичок. Семантизація і первинне закріплення лексичного матеріалу здійснюються у процесі виконання вправ на підстановку, тлумачення та осмислення понять, пошук дефініцій. Їх наступна автоматизація відбувається під час виконання вправ на повторення ЛО у нових комбінаціях, варіювання навчального оточення під час парно-групової роботи з коментування і тлумачення мовних явищ. Формування репродуктивної навички говоріння, створення фразової, понадфразової єдності відбувається на наступному етапі. Третій етап представлений вправами на розвиток діалогічного та монологічного мовлення.

Наведемо приклади таких вправ, які можуть бути використані на вибір викладача в залежності від навчальних потреб студентів [3, с.265].

Вправа 1 (рецептивна, умовно-комунікативна).

Мета: Семантизація нових лексичних одиниць з опорою на рідну мову.

Інструкція 1: **Match the words and their meanings.**

trolley	овочевий відділ
endless aisles	важити
greengrocer's	бути спантеличеному
tangerine	нескінчені проходи
be taken aback	візок
scales	ваги
to weigh	мандарин
to run out of	скінчилось

Інструкція 2: **Explain to your partner the meaning of the words in plain English:** shopping list, trolley, aisles, scales, to run out of .

Вправа 2 (рецептивна, умовно-комунікативна).

Мета: сприйняття і запам'ятовування нових ЛО у контексті під час роботи з текстом.

Інструкція: **Arrange the lines of the conversation in the correct order.**

PREPARING FOR THE BIRTHDAY PARTY

- Oh, yes! Such a long shopping list this time. Let's unpack our things.

- Where are the tomatoes? I can't find them among the vegetables. Have we forgotten about them?

- Really? But there was no packet of tomatoes when I was putting the fruit into the trolley.

- No, he lost his way in that huge supermarket. I ran into him when he was looking for the chemist's.

- No wonder. These endless aisles can puzzle anyone. At first I was also taken aback by the number of well-stocked shelves there.

- Let me think. At last we got to the greengrocer's. I remember that I was weighing tomatoes on the scales while you were choosing oranges and tangerines.

- We are lucky to buy everything we wanted.

- Oh, look. Here are the tomatoes. Let's start making salad.

- Look here, Cindy, we have run out of salt!

- I put them into the trolley when you were speaking with Paul. By the way, what was he doing there?

- O-ops!

Вправа 3 (рецептивно-репродуктивна, умовно-комунікативна).

Інструкція: **Five sentences have been removed from the dialogue. Add them to it.**

1. Here is the dairy produce: cream, cheese, butter. 2. Put it into the fridge, please.

3. Then I got used to it. 4. Well, when we arrived at the supermarket first we went to the butcher's. 5. Was he complaining about the poor quality of the goods again?

Вправа 4 (рецептивно-репродуктивна, умовно-комунікативна).

Інструкція: **Support or challenge the following statements.**

1. The girls bought everything they wanted.

2. They always have long shopping lists.
3. It's Ann's duty to unpack things every time they do the shopping.
4. They bought cream, cheese, butter and a carton of milk.
5. When the girls arrived at the supermarket they chose tomatoes.

Зважаючи на рівень підготовки студентів, цей етап можна продовжити вправами на фонетичне вправління нових ЛО, перефразування на рівні слова. Наступний етап пов'язаний з організацією роботи, спрямованої на автоматизацію використання ЛО. Метою запропонованих вправ є створення умов для репродукування з використанням нових ЛО, під час чого формуються репродуктивні лексичні навички.

Вправа 5 (рецептивно-репродуктивна, умовно-комунікативна).

Мета: створити мовні ситуації для активізації формування репродуктивних навичок говоріння на базі використання лексичних одиниць з теми «Покупки».

Інструкція: **A. Ask questions about the text using the given words and word combinations.**

Model: a shopping list

Did the girls have a shopping list?

Was the shopping list long or short?

dairy produce; vegetables; the butcher's; the confectionery; the grocery.

B. Using these questions ask your partner about the girls' shopping.

Вправа 6 (рецептивно-репродуктивна, умовно-комунікативна).

Інструкція: **Complete the sentences using vocabulary.**

At the grocery the shelves are stocked with

At the butcher's there is always a good choice of

We go shopping to the greengrocer's when we run out of

My favourite department is the confectionery, as I am fond of

My mother always drops into the dairy to buy

Вправа 7 (рецептивно-репродуктивна, умовно-комунікативна).

Інструкція: **Look at these lists of words. Which is the odd one in each line? Why?**

Model: blouse; dress; skirt; tie.

Tie is the odd word, as the others are clothes only women wear.

- a customer; a shop assistant; a sailor; a salesgirl;
- a cashier; a customer; a shopkeeper; a shelf-stacker;
- trolley; aisles; deepfreeze; a stall;
- confectionery; grocer's; butcher's; fishmonger's;
- millinery; haberdashery; grocery; stationery;

Вправа 8 (рецептивно-репродуктивна, умовно-комунікативна).

Інструкція: **Correct the logical mistakes using the vocabulary.**

Model: Yesterday I dropped into the haberdashery and bought a tube of toothpaste. – Yesterday I dropped at the chemist's and bought a tube of toothpaste.

1. I didn't buy that scarf. It didn't fit me.
2. The dress looked baggy on me as it was tight in the shoulders.
3. He felt comfortable in the shoes as they were tight across the toes.
4. I can't afford buying this gold ring. It's a real bargain.
5. I was short of money, so I lent some.

Вправа 9 (рецептивно-репродуктивна, умовно-комунікативна).

Інструкція: **Make up the questions for the following answers. Make use of the following words and phrases.**

to run out of, shopping list, poorly-stocked shelves, drop into, butcher's, confectionery, greengrocer's, weigh, provision

1. ...

Yes, I did. I went shopping to the supermarket.

2. ...

No, I always remember what I must buy.

3. ...

You are mistaken, there is a large choice of goods at the supermarket.

4. ...

I am a regular customer of the dairy, the baker's and the grocery.

5. ...

Well, I go there once a week to buy some sausages or a chicken....

Вправа 10 (репродуктивна, комунікативна).

Інструкція: **Address your partner with these or similar questions to find out the details of his/ her everyday shopping for food (last shopping, holiday shopping etc). Get ready to report on it.**

Вправа 10 (репродуктивна, комунікативна).

Інструкція: **Respond to the following utterances in any possible way.**

Could I buy a pair of shoes for everyday wear?

I'd like a fashionable dress.

The skirt doesn't fit you.

What can I do for you?

It looks baggy on you.

Вправа 11 (рецептивно-репродуктивна, умовно-комунікативна).

Інструкція: **Read the text. Use the words in brackets to form a word that fits in the space. There is an example at the beginning.**

The other day Cindy received an invitation (invite) to Ann's birthday party. So she dropped into the Haberdashery to look for a present for Ann. There were a great number of things to (choice) from. At (one), Cindy got (confuse) about what to buy, then she felt (help), because she could not make the right (choose). Though she knew about Ann's (prefer), she was at a (lose). As a result, Cindy was fed up with the (end) wandering along the (stock) shelves and (help) sales assistants. (luck), she (run) into Vicky, who (try on) a belt. After Vicky (learn) what the (occur) was, she (advice) Cindy about the (good) bargain and made a (suggest) about what to buy. Cindy was (thank) for Vicky's (recommend). While the shop assistant (wrap) the purchase, the girls chose the most (attract) belt for Vicky. When Cindy (pay) for the purchase at the checkout, Vicky's mobile phone (ring). It (be) a call from Ann.

Вправа 12.

Інструкція: **Respond using the derivative of the highlighted words.**

Model: Your friend usually *invites you to her birthday party.* – *Yes, you're right. I usually get an invitation from Ann.*

1. The **choice** of things at the Haberdashery is rich.
2. The number of souvenirs on the shelves can **confuse** anybody.
3. It's important to know what your friend **prefers**.
4. Our parents can **advise** us what to choose.
5. I'm in the habit of following my elder sister's **recommendations**.

Вправи наступного блоку спрямовані на вживання нових лексичних одиниць у монологічному та діалогічному мовленні.

Вправа 13 (продуктивна, комунікативна).

Мета: розвивати вміння говорити з теми «Покупки».

Інструкція: **Make up dialogues between a shop assistant and a customer. Make use of the following phrases.**

Actually, I'm not sure ... Let me think ... Nice choice! You are lucky!

It will go with my ... (match, suit) It's just my size. It fits you like a glove.

Oh, I like it! Yes, of course. Here you are. Can I help you?

I'm afraid I'm giving you a lot of trouble. It will never go out of fashion.

The pattern is awful. We have this one in all colours, shades and patterns. I can give you a smaller or a large size.

The customer wants to buy:

sandal shoes for summer wear; high-heeled shoes; trainers; a summer frock; jeans.

Вправа 14 (продуктивна, комунікативна).

Інструкція: **Make up dialogues on the following situations. Make use of the conversational formulas suitable for the situations.**

1. Compliment your groupmate on the item of clothes he/ she is wearing.
2. You are a shop assistant. You serve a customer and suggest what to buy. Discuss prices, sizes and colours. Try to persuade the customer to buy something and make a sale.
3. Convince your partner that it is not worth spending a lot of time to get something cheap.

Вправа 15 (продуктивна, комунікативна).

Інструкція: **Discuss the following questions.**

1. What do you look for when you shop? Why? What factors are important for you when you go shopping?

2. Give a talk on the subject «How to Shop Sensibly».
3. Shopping is an important human activity.
4. Speak on advertising as a source of useful information.
5. People often buy things they don't want because they are bargains.

Активізація формування лексичної компетенції відбувається за умови виконання студентами великої кількості лексично спрямованих вправ, на основі їх постійного використання та систематизації. У статті представлена лише частина вправ, спрямованих на розвиток навичок говоріння, що складають основу мовної компетенції.

Висновки. Отже, у статті розглянуто модель організації роботи з формування лексичних навичок студентів початкового етапу. Репрезентовано вправи для формування мовної компетенції з теми «Покупки». Запропонована система вправ була апробована та довела свою ефективність на заняттях з практики усного мовлення студентів першого курсу. Про її ефективність свідчить набуте студентами вміння розв'язувати комунікативні завдання за допомогою різноманітної лексики, уникнення повторів, проведення лексичної самокорекції, креативності мислення.

Література

1. Гринюк Г.А., Семенчук Ю.О. Етапи формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів економічних спеціальностей / Г.А. Гринюк, О.Ю. Семенчук // Іноземні мови. – 2006. – № 2. – с.22-27.
2. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах / [Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова та ін.]. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 328 с.
3. Практичний курс англійської мови : навч. посіб. для студентів I курсу денного відділення факультету іноземних мов / кол. авторів під керівн. О. М. Таран. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – 447 с.